

Meidän Turku-Vårt Åbo ry  
c/o puheenjohtaja Pauliina de Anna  
Puolalanpuisto 2 b B 7  
20100 Turku  
s-posti: [meidanturku@gmail.com](mailto:meidanturku@gmail.com)  
tai [info@meidanturku.com](mailto:info@meidanturku.com)

Valtiovarainministeriö  
Snellmaninkatu 1 A, Helsinki  
Faksi 09 160 33123  
PL 28, 00023 Valtioneuvosto  
[valtiovarainministerio@vm.fi](mailto:valtiovarainministerio@vm.fi)

## **Lausunto hallituksen esitysluonnoksesta kuntalaiksi/ Lausuntopyyntö VM065:00/2012, Kunta- ja aluehallinto-osasto 8.5.2014**

Meidän Turku-Vårt Åbo ry on 21-vuotias kansalaisjärjestö, joka edistää kunnallisdemokratiaa, hyvää hallintoa ja hallintomenettelyä varsinkin kaavoituksessa sekä rakennussuojelua ja kestävän kehityksen mukaista maankäyttöä.

### **Yhdistys haluaa lausua kuntalakiasiassa seuraavaa:**

Yleisesti ottaen yhdistys suhtautuu kriittisesti siihen, että kuntalaisista ollaan tekemässä pääasiassa kuluttajia ja palveluiden käyttäjiä, joita muut asiat eivät juuri liikuta. Perustuslain 121 §:n mukainen näkemys edellyttää kuntalaisia käsiteltävän kuntalaissakin ennen kaikkea aktiivisina kansalaisina, jotka osallistuvat demokraattisiin prosesseihin ja luovat uusia toimintatapoja kunnan, lähiympäristön sekä toiminnan kehittämiseksi. Nyt esitetyssä lakiluonnoksessa kuntalaisia kyllä kuultaisiin ja he voisivat tehdä aloitteita ennen kaikkea palveluiden käyttäjinä, mutta kuuleminen ja aloitteiden tekeminen ovat kaukana vuorovaikutuksesta ja vaikuttamisesta. Ongelmana on suomalainen hallintokulttuuri, jossa kuntalaisia ja kansalaisia pidetään juhlapuheista huolimatta lähinnä hallintoalamaisina. Hallintokulttuuri ei muutu pelkästään lainsäädännön avulla, mutta sen muuttumista voidaan edistää deliberativisen demokratian periaatteita tukevalla lainsäädännöllä.

Tilaaja-tuottaja -mallin laaja käyttäminen jopa demokraattisissa prosesseissa johtaa virkamiesvaltaan ja demokratian kapenemiseen sekä avoimuuden vähenemiseen. Kuntalaisten on entistä vaikeampaa tietää, miten päätöksenteko toimii ja kuka on vastuussa mistäkin.

Yhdistys suhtautuu myös varauksellisesti siihen, että kunnat voisivat taata YK:n TSS-oikeuksien sopimuksessa mainitut sosiaaliset, sivistykselliset ja terveydelliset oikeudet, vaikka kuntakokoa kuinka kasvatettaisiin. Aina kun kunnilla on talousvaikeuksia, opettajia, hoitohenkilökuntaa ja sosiaalialan työntekijöitä lomautetaan, koska he muodostavat suurimman osan kunnan työntekijöistä ja

palkkakuluista. Sekä suuret että pienet kunnat ovat lomauttaneet sosiaali-, terveys- ja opetushenkilökuntaa. Koska sote-uudistus ei kulje nyt samaa tahtia kuntauudistuksen kanssa, kuntauudistusta on tältä osin vaikeaa arvioida. Yhdistys toivoo, että jatkossa näiden tärkeiden palveluiden hoitamisvastuun siirtämistä valtion hoidettavaksi läänitasolla arvioitaisiin.

### Pääasialliset näkökohdat

- 1) Perustuslain 121 §:n kuntalaisten itsehallinto on vihdoinkin otettava todesta ja kuntalaisille on luotava todelliset mahdollisuudet vaikuttaa kunnan päätöksentekoon sitovilla kunnallisilla kansanäänestyksillä ja suoralta pormestarivaalilla. Tietävästi yhtään kunnallista kansanäänestystä ei ole järjestetty kuntalaisten aloitteesta, koska kunnanvaltuustot estävät kuntalaisten aloitteet. Kunnallisia kansanäänestyksiä on järjestetty yleensä vain kuntaliitosasioista ja kunnanvaltuuston aloitteesta.

Kuten kuntalakiuudistukseen liittyvässä taustamateriaalissa todetaan, suomalaiset ovat innokkaita osallistumaan, mutta on todella turhauttavaa seurata vuodesta toiseen, kuinka kuntalaisaloitteet ja kuulemistilaisuudet eivät johda mihinkään. On deliberalistisen, osallistuvan demokratiakäsityksen mukaista, että edustuksellisen demokratian lisäksi on olemassa suoraa demokratiaa. Kansanäänestykset aktivoivat ihmisiä ottamaan selvää asioista, osallistumaan, ottamaan kantaa ja keskustelemaan, mikä nostaa myös äänestysaktiivisuutta kuntavaaleissa. Muissa pohjoismaissa kansanäänestyksiä käytetään paljon aktiivisemmin. Esimerkiksi Tanskassa on liki 20 % korkeampi äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa.

Suorat kansanäänestykset ovat erityisen tärkeitä tilanteessa, jossa kuntakokoa ollaan kasvattamassa, eikä siis vain kuntaliitosäänestyksinä, vaan koko suurkunnan asioista päätettäessä, jotta kaikki uudet kuntalaiset voisivat kokea saavansa äänensä kuuluville. Yhdistys ehdottaa sitovien kunnallisten kansanäänestysten järjestämistä, jos vähintään 10 % kunnan äänioikeutetuista sitä vaatii. Jos äänestysprosentti kansanäänestyksessä on yli 50 %, päätös on sitova, ja kunnanhallituksen tehtävänä on panna päätös täytäntöön. Sveitsi antaa maailmalle erinomaista esimerkkiä osallistuvan ja suoran demokratian soveltamisesta. Miksi Suomen pitäisi kulkea kansalaisyhteiskuntaa kehittäessään jälkijunassa?

Tällä hetkellä jopa asunto-osakeyhtiön osakkaalla on enemmän suoraa vaikutusvaltaa organisaatiossaan kuin kuntalaisella, vaikka perustuslaissa puhutaan kuntalaisten itsehallinnosta.

- 2) Kuntalaisten suoraan valitseman valtuuston asemaa on vahvistettava. Tällä hetkellä valtuuston valtaa on luovutettu ennen kaikkea kunnanhallitukselle. Esimerkiksi merkittävien kaavoitushankkeiden aloittaminen ei ole valtuuston käsissä, mikä edellyttää myös maankäyttö- ja rakennuslain, MRL:n tarkastelemista. Kunnanvaltuuston ja muiden toimielinten

joustavaa kokoa ei tule sallia, koska se johtaa valtapuolueiden poliittiseen peliin, vaan valtuuston, kunnanhallituksen ja muiden toimielimien koko on määriteltävä laissa kunnan koon mukaan.

Kuntavaalien ajankohta ei ole niinkään olennainen kysymys vaan se, että vanhalla valtuustolla tai kunnanhallituksella ei saisi enää olla oikeutta tehdä päätöksiä "toimitusministerinä". Vallanvaihdon alla on yleistä tehdä "likaisia" päätöksiä, joita kuntalaiset ovat juuri vaaleissa vastustaneet. Kuntavaalien jälkeen kunnalla ei ole kunnanvaltuustoa, kunnanhallitusta, eikä muitakaan luottamuselimiä ennen kuin ne on uudelleen valittu. On demokratian periaatteiden halveksimista, että vanha valtuusto ja kunnanhallitus ehtivät nuijia tärkeitä päätöksiä ennen kuin uudet luottamuselimet aloittavat toimintansa. Sinänsä ajatus siitä, että kuntavaalit pidetään keväällä, jotta uusi valtuusto saa laatia budjetin syksyllä, on kannatettava.

Kunnan strategian laatimis- ja päättämisvastuun antaminen kunnanvaltuustolle on kannatettavaa, mutta valitettavasti strategioilla on tapana olla epämääräisiä toiveluetteloita. Kunnissa laaditaan hyvin monenlaisia hanke-, strategia-, suunnitelma-, ohjelma-, selvitys- yms. papereita, joiden juridinen asema on epäselvää sekä luottamushenkilöille että kuntalaisille. Lisäksi nämä asiakirjat saattavat olla ristiriidassa toistensa kanssa. Laissa ja tarkemmin asetuksella tulee selkeyttää kunnan asiakirjojen hierarkiaa, sisältövaatimuksia ja juridista asemaa päätöksenteossa.

- 3) Kunnanhallitukselle on pystyttävä asettamaan selvät sanktiot kunnanvaltuuston päätösten täytäntöönpanon laiminlyönnistä. Esimerkiksi Turussa ei ole tähän päivään menneessä pantu täytäntöön kaupunginvaltuuston 5.5.1997 yksimielisesti tekemää päätöstä laatia keskustan osayleiskaava. Asiaa on viimeksi käsitelty tammikuussa 2002 Turun kaupunginhallituksessa, jolloin luvattiin luonnos joulukuuksi 2002. Sen jälkeen asiasta ei ole kuulunut mitään. Näyttää olevan myös epäselvää, minkä valvovan viranomaisen tehtävänä olisi puuttua asiaan. Näin ollen tämäkin kysymys tulee ratkaista uudessa laissa. Kuntalaisilla pitää olla todellinen mahdollisuus panna kunnanhallitus vastuuseen.

Lakiluonnoksen 10 § on löysää lainsäädäntöä, joka ei anna kuntalaisille minkäänlaisia takeita hallinnon laillisuusvalvonnasta ja laillisesta hallinnosta.

- 4) Yhdistys kannattaa kuntien organisaatiouudistusta siten, että siirrytään suoralla vaalilla valittavaan pormestarimalliin, jossa valittu pormestari valitsee itselleen poliittisen kabinetin (noin 5-20 henkilöä kunnan koon mukaan laissa määritettävällä tavalla) toteuttamaan vaaleissa esitettyä ohjelmaa. Jos ja kun pormestari (4 vuoden kauden jälkeen) joutuu eroamaan, myös poliittinen kabinetti joutuu eroamaan. Sama henkilö voidaan valita pormestariksi vain kahdeksi perättäiseksi kaudeksi.

Kunnanvaltuustolla ei olisi oikeutta erottaa suoralla kansanvaalilla valittua pormestaria luottamuspuolan vuoksi. Pormestari toimisi sekä kaupunginjohtajana että johtaisi kunnanhallitusta. Muut kuntien virat täytetään vain ja ainoastaan pätevyysperustein.

Poliittinen syrjintä on otettava vakavasti. Kuntien työntekijöiden ja viranhaltijoiden on ilmoitettava mahdollinen kuulumisensa poliittiseen puolueeseen sidonnaisuusilmoituksessa, samoin kunnallisessa työhaussa tarkistetaan poliittiset jäsenkirjat. On kuntalaisten ja kansalaisten aliarvioimista, että 50-90 % kunnan työntekijöistä on jonkin poliittisen puolueen jäsen, kun vain noin 5 % kansalaisista kuuluu johonkin puolueeseen. Kuntien virantäytöistä tulee laatia esittelymuistio, johon on kirjattu kaikkien pätevyys- ja osaamisalueet.

- 5) Organisaatiouudistuksen osana luodaan eduskunnan mallin mukaan valiokuntamallinen lautakuntajärjestelmä. Lautakuntiin valitaan varsinaisiksi jäseniksi valtuutettuja ja varajäseniksi varavaltuutettuja, samoin kuin kuntien liikelaitoksien johtokuntiin. Kunnissa tarvitaan yhä enemmän asioihin hyvin perehtyneitä luottamushenkilöitä, ja siksi kaikkien valtuutettujen osallistuminen lautakuntiin on tärkeää. Vaikka luottamushenkilöiden kokonaismäärä vähenisi, se, että valtuutetut ja varavaltuutetut ovat mukana useammassa lautakunnassa, lisää näiden luottamushenkilöiden asiantuntemusta. Lautakunnaksi lasketaan myös kunnanhallitus. Samalla valtuutetuille ryhdytään maksamaan osa-aikapalkkaa kuntakoon mukaan. Luottamushenkilöiden tulee ilmoittaa työesteestä eli osallistumisesteestä siten kuin työlainsäädännössä edellytetään, jolloin "omat lomat" vähentävät palkan määrää. Kokouspalkkioilla "pelaaminen" saadaan siten loppumaan ja luottamushenkilöt sitoutetaan selkeästi kunnalliseen luottamustyöhön. Lautakuntien puheenjohtajat eivät saa korkeampaa osa-aikapalkkaa, koska kyseessä luottamustoimi.

Lautakuntien määrällä ja lautakuntien jäsenten määrällä pelaamista ei saa jättää kuntien valtapuolueiden poliittisen pelin nappulaksi. Kuntalaisissa tulee määritellä kuntakoon mukaan lautakuntien jäsenten määrä sekä lautakunnat: kunnanhallitus, tarkastuslautakunta, maankäyttölautakunta, rakennuslautakunta, sosiaali- ja terveyslautakunta, ympäristö-lautakunta, koululautakunta, kulttuuri- ja urheilulautakunta (ml. nuorisoasiat), liikennelautakunta (käsittelee koko liikennejärjestelmää) ja talouslautakunta (jossa käsitellään kaupungin kiinteistöjen, asuntojen ja kunnallistekniikan asioita sekä kuntataloutta). Kunnalla voi lisäksi olla erilaisia toimikuntia, joista voidaan päättää vapaasti. Nuorisovaltuusto lienee hyvä tapa käsitellä nuorisoasioita, mutta sillä pitää olla myös todellista valtaa (ja varoja käytettävissään). Sama koskee mahdollista seniorivaltuustoa tai -toimikuntaa tai neuvottelukuntaa.

Lautakuntapaikkojen jakamisperuste pitää olla kirjattuna kuntalakiin, koska nykyinen käytäntö antaa valtapuolueilla mahdollisuuden kiristää pie-

nempiä ryhmiä oman kuntaohjelmansa taakse lautakuntapaikkojen vastineeksi. Jokaiselle ryhmälle pitäisi myöntää lautakuntapaikkoja suhteessa kuntavaaleissa saatuun äänimäärään.

- 6) Organisaatiouudistus pitää ulottaa myös maakuntaliittoihin. Kuntalakiin tulee kirjata maakuntaliittojen asema. Maakuntien liittojen johtoon valitaan suoralla kansanvaalilla kuntavaalien yhteydessä maankuntajohtaja, joka valitsee poliittisen kabinetin. Sen koko on määritelty laissa. Samassa yhteydessä valitaan maakuntavaltuustot suoralla kansanvaalilla. Maankuntahallitukseen voidaan valita vain maakuntavaltuuston jäseniä ja varajäseniä. Kuntien luottamushenkilöt, johtavat virkamiehet ja kansanedustajat eivät ole vaalikelpoisia maakuntahallintoon. Maakunnan alueen asukkaiden osallisuus maankuntaliiton päätöksentekomenettelyyn, maankuntahallinnon julkisuus ja valitusoikeus on taattava lailla.

Myös kuntien pääosin omistamien yhtiöiden hallituksiin jäsenet tulee valita suoralla kansanvaalilla kuntavaalien yhteydessä eikä puolueiden piiri-toimistoissa. Hallituksen jäsenille asetetaan tiettyjä pätevyysvaatimuksia, kuten yhtiön toimialan ja taloushallinnon tuntemusta. Hallituksen jäsenet eivät voi olla luottamushenkilöitä eivätkä johtavia virkamiehiä.

- 7) Luottamushenkilöiden ja johtavien virkamiesten sidonnaisuuksien ilmoittaminen ei riitä. Luottamushenkilöiden vaalikelvottomuus valtuustoon ja lautakuntiin pitää tarkistaa hallintolain yleisjäviyspykälän (hallintolaki 28 § 1 mom. kohta 7) ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6. artiklan soveltamisesta johdetun esteellisyyskäsityksen mukaisesti. Kyse on myös korruption vastaisesta toiminnasta.

Kansanedustajat pitää julistaa vaalikelvottomiksi kuntavaaleissa. On aivan sopimatonta, että kunnille tehtäviä lainsäädännöllä asettavat henkilöt istuvat valtuustoissa. Eturistiriita on selvä. Jos valtuutettu tulee valituksi eduskuntaan, hänen on erottava luottamustoimistaan. Jos siirrytään valiokuntamalliseen lautakuntajärjestelmään, kansanedustajat ovat automaattisesti vaalikelvottomia lautakuntien jäseniksi.

Lautakunnan ja toimikuntien jäsenten vaalikelvottomuus pitää kirjata lakiin selkeästi ja selventää hallituksen esityksessä. Esimerkiksi rakennusalan tai pankkien, kaupan keskusliikkeiden, kuten osuuskauppojen, vakuutusyhtiöiden ja muiden kiinteistöjen kehittämisestä harjoittavien organisaatioiden hallinnossa toimivat henkilöt on julistettava vaalikelvottomiksi rakennus- ja maankäyttölautakuntiin sekä kiinteistöasioita käsittelevään lautakuntaan. Kunnan mahtipurheiluseuran toimitusjohtaja tai hänen lähisukulaisensa on vaalikelvoton liikuntalautakuntaan. Yksityisen sosiaali- tai terveydenhuoltoyhteisön omistaja tai hallinnossa vaikuttava tai lähisukulainen on vaalikelvoton sosiaali- ja terveyslautakuntaan jne.

Myös johtavien virkamiesten tulee ilmoittaa sidonnaisuutensa julkisesti ja

heille tulee asettaa pysyvän esteellisyysongelman vuoksi rajoituksia sidonnaisuuksien suhteen. Esteellisyysrajoitukset tulee kirjata lakiin, ja niistä päättää viime kädessä valtuusto. On aivan sopimatonta, että kaupunginjohtaja, kaavoitusjohtaja tai kiinteistöjohtaja istuvat rakentamista ja kaavoittamista sekä kiinteistöbisnestä ajavien lobbausjärjestöjen, kuten Kauppakamarin tai Kiinteistöliiton, hallinnossa.

Kuntalakiin tulee kirjata tiukempi esteellisyys valtuutetuille siten, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6. artiklasta johdettu yleisjääviyspykälä (Hallintolaki 28 § 1 mom. Kohta 7) koskee myös kunta- ja maakuntavaltuutettuja. Vaikka Euroopan ihmisoikeussopimuksesta johdettu esteellisyysnäkemys on voimassa ilman hallintolain kirjaustakin, suomalaisen muodollisen hallintolainkäyttöperiaatteen mukaan sitä ei noudeta, jos sitä ei ole implementoitu kotoperäiseen lakiin.

Esimerkiksi Turussa ns. toriparkin asemakaavapäätökseen osallistui 28 toriparkkiyhtiöön sidonnaista valtuutettua (67:sta). Sidonnaiset äänestivät kolme kertaa useammin asemakaavan hyväksymisen puolesta. Ero on tilastollisesti merkitsevä. Sidonnaisuuksilla oli selvä vaikutus äänestyskäyttäytymiseen, ja kaava hyväksyttiin täpärästi yhden äänen erolla. Siksi tarvitaan lakimuutos, jonka mukaan valtuutetut voivat olla esteellisiä myös hallintolain 28.1 § kohta 7 perusteella.

Valitettavasti kunnissa ei oteta vakavasti esteellisyysasioita, joten ne tulee kirjata lakiin.

- 8) Valitusoikeuden rajoittamiselle ei ole perusteita jo perustuslain nojalla. HE-luonnoksessa puhutaan myös valitusoikeuden rajoittamisesta ja oikaisumenettelyn ottamisesta pakollisena käyttöön. Valittavasti ns. oikaisumenettely on aivan turhaa paperin pyöritystä suomalaisessa hallintokulttuurissa, jossa ”hallinto ei koskaan erehdy.” Se on turhauttavaa sekä virkamiehille että oikeutta hakeville. Oikaisumenettelyn sijaan pitäisi etsiä ja kehittää muita tapoja sovittelua asioita ja vähentää kunnallisvalituksia. Jonkinlainen sovittelumenettely voisi tulla kyseeseen ainakin osassa asioita, vaikkei se toimi vaikeissa kaavoituskonflikteissa. Ainakin Helsingissä jo toiminnassa olevien kaavoituksen vuorovaikutussuunnittelijoiden avulla voitaisiin edistää hyvää hallintoa. Olennaista on, että kuntalainen voi saada asiaan mukaan puolueettoman vuorovaikutussuunnittelijan, välittäjän tai sovittelijan yms. sekä suoran suullisen kontaktin päätöksen tehneeseen virkamieheen tai luottamuselimeen. Erilaisia kokeiluja voitaisiin jatkaa ympäri Suomea kunnallisten ristiriitojen ratkaisemiseksi, minkä jälkeen parhaimmat otetaan käyttöön. Lakiluonnoksen oikaisumenettelylle asetettu 14 päivän aika (139 §) on aivan liian lyhyt tavalliselle kuntalaiselle, jolla on muutakin elämää kuin kunnan toiminnan seuraaminen. Ensisijaisesti yhdistys kuitenkin kannattaa koko oikaisumenettelystä luopumista ja uusien toimintatapojen etsimistä kunnallisvalitusten vähentämiseksi.

Runsas valittaminen kielii huonosta hallinnosta, surkeasta vuorovaikutuk-

sesta sekä heikosti selviteltyistä, valmistelluista ja perustelluista päätöksistä. Vaikka kuntien eliitti, johtavat virkamiehet, Kuntaliitto ja myös KHO kovasti ajavat valitusoikeuden rajoittamista ”työtaakkaan” vedoten, se ei ole perustuslain mukaan perusteltua. Yhdistys toivoo, että eduskunnan perustuslakivaliokunta paneutuu asiaan ja ymmärtää kuntien päätöksenteon laillisuusvalvonnan perustuslaillisena oikeutena.

Kun MRL:n mukaista valitusoikeutta viimeksi rajoitettiin asemakaavapäätösten osalta oikeusvaikutteisten yleiskaavojen perusteella, perustuslakivaliokunta lausui mm. seuraavaa (PeVL 33/2008 vp):

”Perustuslakivaliokunta ei ole pitänyt valituslupajärjestelmää sinänsä perustuslain 21 §:n vastaisena. Toisaalta valiokunta on huomauttanut sen olevan hallintolainkäytössä poikkeuksellinen järjestely ja tähdentänyt, että lupajärjestelmän laajentamiseen uusiin asiaryhmiin tulee suhtautua pidättyvästi (PeVL 33/2006 vp , s. 2-3, PeVL 37/2005 vp , s. 4/I, PeVL 4/2005 vp , s. 3/I ja PeVL 4/2004 vp , s. 10/I). Valiokunnan mielestä Suomen hallinto-oikeudelliseen oikeusturvajärjestelmään pääsääntönä kuuluvasta oikeudesta valittaa korkeimmalle hallinto-oikeudelle ei tule kevyin perustein poiketa (PeVL 19/2002 vp , s. 4/I, PeVL 4/2005 vp , s. 3/I, PeVL 37/2005 vp , s. 4/II).”

Valitusoikeuden rajoittamisesta on jo varoittavia esimerkkejä rikosoikeuden puolelta Suomen saadessa langettavan päätöksen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelta hovioikeuden ns. seulomiskäytännön vuoksi (R.H. v. Suomi 2.6.2009). Oikeusturva on todella uhattuna rajoittamisenmenettelyjen vuoksi. Korkeimmalla hallinto-oikeudella – myös korkeimmalla oikeudella, KKO:lla – ei ole tapana perustella valituslupapäätöksiään, vaikka mikään laki eikä hyvä tapa sitä estä. Tällöin oikeudenhakijalle jää täysin epäselväksi, miksi valituslupa on hyväksytty tai hylätty. Esimerkiksi monitukaisessa ja poikkeuksellisessa Turun toriparkkikaavoitusasiassa ei saatu selkoa tärkeisiin juridisiin kysymyksiin, vaikka asia käsiteltiin kahteen kertaan oikeusasteissa, koska KHO ei katsonut asiakseen ottaa kantaa suurimpaan osaan esitetyistä seikoista.

Hallintolainkäyttölakiin (13 §) onkin pikaisesti saatava muutos, jolla KHO velvoitetaan perustelemaan, miksi valituslupa on myönnetty tai evätty. Jos KHO on rajannut pohdittavaa asiaa, on sen myös perusteltava, miksi käsiteltävä asia on rajattu. Yhdistys toivoo ensisijaisesti koko rajausmenettelmän (HallKL 13 §) ja valituslupamenettelyn poistamista ainakin kaavoitusasioissa, koska se on ongelmallinen oikeusturvan ja oikeusvarmuuden kannalta. Perustelemispakko antaisi kuitenkin edes jotakin pohjaa oikeuden päätösten arvioimiseen.

- 9) Tiedottaminen ei useinkaan ole riittävää, vaikka kuntien nettisivustot ovat nykyisin hyviä tiedonlähteitä. Varsinkin sellaiset henkilöt, jotka eivät käytä internetiä, kuten seniorit, jäävät tiedosta paitsi. Kunnan omat, joka talouteen jaettavat tiedotuslehdet ovat hyviä tapoja tiedottaa kuntalaisille.

Ongelmallisimpia ovat kuntien ilmoitustauluilla ja jossakin kunnan nettisivustolla olevat julkiset kuulutukset, koska hyvin harvat ihmiset seuraavat niitä. Niissä ilmoitetaan kuitenkin usein hyvin tärkeistä asioista, jotka vaikuttavat kuntalaisten oikeuksiin. Tapana on ainakin Turussa asettaa merkittävät asemakaavat nähtäville kesällä, jolloin kaikki ovat lomilla, jolloin muistutuksia ei tule. Tätä huonoa menettelyä ei voida lainsäädännöllä muuttaa, mutta sen sijaan tiedottamisen osallisuuskäsitystä voidaan laajentaa, jolloin selkeästi tietyn alueen asukkaiden elämään vaikuttavista asioista on tiedotettava suoraan asukkaille. Menettelyä voidaan helpottaa siten, että kuntalaiset voivat itse ilmoittautua lähialueosallisiksi kaupunginosittain/kylittäin ja/tai aiheittain, esim. vanhuspalvelut. Ihmisten posti- ja mahdolliset sähköpostiosoitteet tallennetaan kuntien rekisteriin, ja kunnan viranomaiset voivat lähettää niihin tietoa viireillä olevista asioista, kuten kouluverkkoasioista, alueen puiston tai leikkikentän hoidosta tai kaavoitus suunnitelmista. Kuulutukset ja MRL:n mukaiset kaavoitusasiat pitää saada näkyville (kaavakarttoineen) jokaisen kunnan pääkirjastoon, jossa ihmisillä on mahdollisuus perehtyä asioihin virka-ajan jälkeen. Nämä asiat pitää kirjata asetukseen, koska kaikissa kunnissa ei ole tahtoa tiedottaa avoimesti kuntalaisille.

Tiedottamisen pitää olla selkeää, jotta kuntalaiset voivat ymmärtää, mistä on kyse. Erityisesti sosiaali- ja terveyssektorilla viestinnän tulee olla yksiselitteistä ja ytimekästä, koska asiakkaina on erityisen paljon senioreja. On todella huonoa hallintoa lähettää potilaalle esimerkiksi usean sivun paperipino, jossa kuvataan useita saman lääketieteellisen alan toimenpiteitä, vaikka hän on menossa yhteen tiettyyn toimenpiteeseen. Asiakas ei tällöin tiedä, miten hänen pitäisi toimia. Ainakin kuntien sosiaali- ja terveystoimien tulee palkata projektiluontoisesti viestinnän ja suomen kielen asiantuntija luomaan hyvää hallinnollisen viestinnän kielenkäyttöä.

Erityisryhmien, kuten maahanmuuttajien, huomioon ottaminen viestinnässä on olennaista kotoutumisen edistämiseksi. Siinä ei-kaupalliset yhteisöradiot voivat olla avainasemassa, koska ne lähettävät ohjelmia eri maahanmuuttajakielillä, kuten somali, kurdi, venäjä ja arabia. Monissa maahanmuuttajakulttuureissa suullinen perinne on kirjallista paljon vahvempi, ja lisäksi osa Lähi-idästä ja Afrikasta tulleista maahanmuuttajista, erityisesti naisista, on luku- ja kirjoitustaidottomia. Yhteisöradioita on toiminut Helsingissä, Tampereella, Turussa, Inarissa ja Torniossa, sekä ainakin väliaikaisesti Salossa. Kuntia pitää kannustaa yhteistyöhön maahanmuuttajaviestinnässä kansalaisjärjestöjen ja yhteisöradioiden kanssa. Ruotsinkielisellä Pohjanmaalla kunnat ovat jo vuosikymmeniä tehneet yhteistyötä ei-kaupallisten lähitelevisioiden kanssa ja ostaneet yhteisöte-



levisiojärjestöiltä ohjelma-aikaa valtuuston kokousten lähettämiseksi televisiossa ja kunnallisten tiedotteiden viestimiseksi yhteisötelevisioiden tekstikehillä.

- 10) Kunnan toimialaan ei kuulu puoluetöiminnan tukeminen, sillä julkiset puoluetukiasiat (ja vaalituki) ratkaistaan valtiollisella puoluetuki-/vaalitukilailla. Se on uudelleentarkastelun tarpeessa. Puoluetukilain perusteena on ollut se, että puolueet ja ehdokkaat eivät olisi riippuvaisia ulkopuolisista rahoittajista. Puoluetukilaki ei ole kuitenkaan vähentänyt ehdokkaiden sidonnaisuuksia ulkopuolisiin rahoittajiin. Kampanjoiden koko ja rahan tarve on päinvastoin vain lisääntynyt. Sen vuoksi seuraavaksi puoluetukilaki on uudistettava puolue- ja vaalitukilaiksi, jossa rajoitetaan vaalikampanjoiden kokoa ja luodaan uusia tapoja viestiä tasapuolisesti ehdokkaista ja heidän tavoitteistaan. Kanavina voivat olla esimerkiksi vaalit.fi -sivusto ja valtakunnallinen vaalitiedotuslehti, jonka kustantaa oikeusministeriö.

Vaalitukien ilmoittaminen nykyisen lain mukaan lisää jonkin verran avoimuutta, mutta valitettavasti ilmoitusvelvollisuutta laistetaan kierrättämällä tuki usean organisaation kautta tai hajauttamalla yhdeltä taholta tulevaa vaalitukea mm. lähisukulaisten ja lähiyhteisöjen kautta, jolloin lahjottavaa tahoa ei tarvitse ilmoittaa. Niin kauan kuin koko vaalikampanjarahoitus ei ole avointa, kuntalaisten ja kansalaisten on vaikeaa tietää, kenen lauluja kukin ehdokas laulaa. Vaihtoehtoisesti puolue- ja vaalitukilaki uudistetaan siten, että ulkopuolisen tuen ottaminen on kiellettyä, jos ehdokas vastaanottaa julkista vaalitukea.

Kunnallinen puoluetuki vain sementtoisi valtapuolueiden vallan, mikä ei ole demokratian pelisääntöjen mukaista. Samalla se merkitsee puolueiden asettamista etuoikeutettuun asemaan kunnallisen tuen jakamisessa suhteessa kaikkeen muuhun kansalais- ja järjestötoimintaan. Siihen osallistuu huomattavasti paljon enemmän kansalaisia ja kuntalaisia kuin puolue-toimintaan, joten kunnallinen puoluetuki on yhdenvertaisuusperiaatteen vastaista. Ns. puolueveron pidättäminen luottamushenkilöiden palkkioista ja sen tilittäminen puolueelle ei ole kunnan tehtävä. Jokainen luottamushenkilö voi vapaaehtoisesti lahjoittaa puolueelleen tukia.

Yrityksillä on tapana kiristää kunnilta etuisuuksia asettumisestaan kunnan alueelle. Tästä sairaasta toiminnasta on tehtävä loppu, koska se vääristää kilpailua. Terve yritystoiminta ei tarvitse toimintatukiaisia. Aloittelevien yritysten, tutkimus- ja kehitystoiminnan sekä tilapäisten rahoitusongelmien avuksi on olemassa valtiollisia järjestelmiä, kuten Finnvera, TE-keskus ja TEKES, joiden toimintaa voidaan vielä kehittää.

Lainojen ja takauksien antaminen kaupunkikonsernin ulkopuolisille yrityksille pitää kuntalaissa yksiselitteisesti kieltää. Kunnan tehtävänä on pitää huolta siitä, että yritystoiminnalla on toimintaedellytyksiä: sopivia tontteja ja infrastruktuuria, osaavaa ja koulutettua työvoimaa, edellytyksiä tut-

kimus- ja kehitystoimintaan yliopistojen, korkeakoulujen (ja mahdollisesti kunnan) kanssa jne., mutta (epäterveen) yritystoiminnan ylläpitäminen ei ole kuntien veronmaksajien etu. Kilpailuvirastolla pitää olla valtuudet selvittää ja ottaa kantaa kuntien antamien suorien ja epäsuorien subventioiden juridiseen merkitykseen.

Asuntotuotannossa sen sijaan kuntien on otettava vahvempi ote, koska selvitykset osoittavat, että ns. yleishyödylliset rakennuttajat rakentavat huomattavan kalliita "yleishyödyllisiä" asuntoja. Niistä kerättävät vuokrat ovat käytännössä markkinahintaisia, jolloin pienituloiset asukkaat joutuvat Kelan asumistuen lisäksi kunnan toimeentulotuen asiakkaiksi. Tämä on selkeimmin nähtävissä Helsingissä, jossa vain Helsingin kaupungin rakennuttamien yleishyödyllisten asuntojen vuokrat ovat pienituloisille kohtuulliset. Ylihintaisten "sosiaaliset" vuokra-asunnot eivät ole kuntien eikä valtion etu. Kunnille on asetettava asetuksella selkeät tavoitteet kuntakoon mukaan tuottaa tai hankkia ja remontoida vanhoista rakennuksista oikeasti kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja. Asuntopolitiikkaa olisi kokonaisuudessaan uudistamisen tarpeessa, mutta se ei ole vain kuntien käsissä, vaan ennen kaikkea valtiollinen asia.

- 11) Sosiaalisen pääoman, kansalaisjärjestötoiminnan tukeminen ja kansanterveyden edistäminen. Nykyisenkin kuntalain mukaan kunnan tehtävänä on edistää asukkaidensa hyvinvointia. Tutkimuksien mukaan ns. korkea sosiaalinen pääoma (mm. Hyyppä) lisää sekä fyysistä että psyykkistä terveyttä. Sosiaalista pääomaa syntyy harrastus-, kulttuuri- ja talkotoiminnasta sekä ystävyys-, naapuruus- ja tuttavuussuhdeverkostosta (=yhteisöllisyys). Tämä erottaa esimerkiksi suomenkieliset pohjalaiset suomenruotsalaisista pohjalaisista. Yksinäisyys, osattomuus ja köyhyys ovat suuria terveysriskejä. Kunta ei voi järjestää kenellekään ystäviä, mutta kunta voi edistää kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen omaehtoisesti järjestämää harraste- ja kulttuuritoimintaa ja tapaamisia mahdollistavaa oleskelua ei-kaupallisessa julkisessa tilassa. Suomen leveysasteilla on hankalaa harrastaa ja oleskella ulkoilmassa. Siksi tarvitaan tiloja, joihin kuntalaiset voivat tulla tapaamaan toisiaan, tutustumaan ja harrastamaan. Kuntalaiset ovat maksaneet jo kuntaveroina kuntien kiinteistöt ja rakennukset, joten on oikein ja kohtuullista, että kunnat vuokraavat tiloja omakustannushintaan kansalaisjärjestöille tai kansalaisjärjestöjen yhteenliittymälle (liitolle, yhdistykselle), jotka voisivat ylläpitää kaupunginosa- tai kylätaloja alueen asukkaiden iloksi ja kansanterveyden edistämiseksi.
- 12) Suomen Kuntaliiton asema on kirjattava kuntalakiin, koska tällä hetkellä se on kuntien liitto ja lobbausjärjestö. Tavalliset kuntalaiset eivät saa minkäänlaista tietoa sen toiminnasta, koska sen katsotaan olevan yksityinen yhdistys. Kuntaliittoa ylläpidetään kuitenkin kuntien jäsenten verotuloilla. Siksi Kuntaliitosta tulee tehdä julkinen, julkisuuslain alainen järjestö, jonka toiminnasta ja asiakirjoista myös kuntalaisilla on oikeus saa-

da tietoa.

Perustuslain hengessä tarvitaan vastapainoksi Kuntalaisten liitto, koska Kuntaliitto virallisista linjauksista huolimatta ajaa kuntien poliittisen eliitin etua, ei tavallisten kuntalaisten oikeutta vaikuttaa kunnan päätöksentekoon, asioihin ja palveluihin. Suomen Kuntalaisten liitto tulee kirjata kunta-asukkaiden etujärjestönä kirjata kuntalakiin, ja kuntien tulee tukea sen toimintaa, mikä myös kirjataan lakiin. Kuntalaisten liitossa vaali- ja jäsenkelvottomia ovat kansanedustajat, puolueytyöntekijät ja kuntien luottamushenkilöt sekä johtavat virkamiehet ja Kuntaliiton henkilökunta.

Kuntalaisten liitto otetaan Kuntaliiton lisäksi mukaan lakiluonnoksen 11 § ja 12 § pykälien valtion ja kuntien neuvottelumenettelyyn ja kuntatalousohjelman laadintaan: "Kuntalaisia neuvottelumenettelyssä edustaa Suomen Kuntalaisten liitto" (11 §) ja "Suomen Kuntalaisten liitto osallistuu kuntatalousohjelman valmisteluun." (12 §).

#### Erityiset lakiluonnoksen kohdat:

kunnan toiminnan käsitteestä (6 §)

- Yhdistys ei täysin ymmärrä, mitä tarkoittaa: "kuntalaissa omaksuttaisiin laaja näkökulma kunnan toimintaan." Sitäkö, että kunta voi olla tarvittaessa vain "luurankohallinto", jonka kaikki toiminnot on yksityistetty, yhtiötetty tai liikelaitostettu, jolloin kuntalaisilla ei ole minkäänlaisia vaikutusmahdollisuuksia? Jos lauselmä tarkoittaa tätä, yhdistys vastustaa kyseenlaista julkishallinnon kehitystä. Julkinen hallinto on lainalaista hallintoa ja toimintaa, ja jos sen toiminta eriytetään demokraattisesta päätöksenteosta, valtio voi saman tien ostaa kaiken kuntien tuottaman toiminnan tarjouskilpailun perusteella sopivilta tahoilta ja unohtaa kuntavaalit. Ks. edellä kohta 1).

kunnan tehtävien järjestämisvastuuta ja palvelujen tuottamista koskevista ehdotuksista (7–9 §)

- Kuten on jo havaittu, palveluiden yksityistäminen voi johtaa todella huonoon palveluiden laatuun sosiaali- ja terveyssektorilla, mikäli palvelut on hankittu halvimman tarjouksen mukaan, eikä tilaaja ole osannut vaatia laatua. Varsinkin sosiaalipuolella, erityisesti lasten ja vanhustenhoidossa sekä kehitysvammahuollossa, on todella olennaista, että palvelussa on jatkuvuutta. Palvelujen kilpailuttaminen ja palveluntarjoajan vaihtaminen joka vuosi tai joka toinen vuosi tai jopa joka viides vuosi on rasittavaa, epäterveellistä ja elämänlatua huonontavaa.
- Laissa pitäisi määritellä, että kunta ei saa siirtää palveluja veroparatiisi-yhtiölle.

- Laissa pitää selvästi määritellä ne toiminnot, joita ei voida yksityistää, toisin sanoen siirtää jonkun muun tehtäviksi, kuten esimerkiksi lastensuojelu. Kuntalaiset eivät voi luottaa kunnan johtavien virkamiesten ja poliitikkojen kykyihin arvioida TSS-oikeuksien toteuttamista.

#### Kuntatalousohjelmasta (12 §)

- Yhdistys pitää esitetyssä muodossa järjestelmää turhana, byrokraattisena, uusliberalistisena kahleena. Terve kuntatalous on kaikkien etu, mutta niin kauan kuin kunnat hoitavat TSS-oikeuksia, on tilanteita, joissa kunnan on järjestettävä kuntalaisille vaikka velkarahalla YK:n TSS-ihmisoi-keussopimuksen edellyttämiä palveluja.
- Nyt korjaamme lasten ja nuorten pahoinvoinnin ja syrjäytymisen lisääntymisenä ”säästöjä”, joita on tehty kouluissa ja lapsiperheiden tukipalveluissa. Joidenkin arvioiden mukaan kustannukset tulevat olemaan kaksi miljardia vuodessa, kun ennaltaehkäisevät palvelut maksaisivat noin miljardin.
- Kunnan toiminnan ”tehostaminen” ei ole oikea ratkaisu, vaan tutkimuksiin ja arviointiin perustuva taloudellisten resurssien oikea kohdentaminen.
- Kaavoittaminen aiheuttaa kunnalle huomattavia kustannuksia. Helsingissä jokainen kaavoitettu asunoneliö aiheuttaa noin 500 euron kustannukset infrakustannuksina ja koulu-, terveys- ja päivähoito- yms. palveluiden järjestämisvelvollisuutena. Kaupungit tulee siksi velvoittaa tekemään kuntataloudelliset laskelmat kaavoituksen vaikutuksista. Myös maankäyttö- ja rakennuslakiin tarvitaan selkeyttäviä säännöksiä.
- Edellä esitetyn perusteella tarvitaan pikemmin tutkimusta ja selvitystä kuntien taloudellisten panosten ja toiminnan tuottamista hyödyistä. Riippumattomat yliopistojen tutkijat on rekrytoiva arvioimaan kuntataloutta ja kunnan toimintaa.  
Ks. myös edellä kohta 9) ja 11).

#### kuntavaalien ja valtuuston toimikauden alkamisen ajankohdan muuttamisesta (15 §)

- Kuten edellä on todettu, yhdistys pitää olennaisena sitä, että vanhaa valtuustoa edustava kaupunginhallitus tai muukaan luottamuselin ei tee ainnuttakaan päätöstä sen jälkeen, kun kuntavaalit on pidetty. Toisin sanoen: Toimikaudet päättyvät kuntavaaleihin. Ks. edellä kohta 2).

valtuuston kokoa koskevasta sääntelystä (16 §), osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä vaikuttamistoimielimiä, kuten nuorisovaltuustoa, koskevista ehdotuksista (5 luku);

- Yhdistys edellyttää valtuutettujen ja muiden luottamuselinten jäsenten määrän määrittelemistä kuntalaissa kuntien koon mukaan. Kunnan perustoimintaorganisaation rakenne ei ole mikään kunnan itsehallinnon kysy-

mys vaan hallinnon laillisuusperiaatteen varmistusta.

- Kuten edellä on todettu, HE-luonnoksen osallistumis- ja vaikuttamissäännökset jäävät täysin puolitiehen. Yhdistys ehdottaa sitovaa kunnallista kansanäänestystä, suoraa pormestari- ja maankuntajohtaja-, maakunta-valtuuston vaalia sekä suoraa kaupungin yhtiöiden hallituksen jäsenten kansanvaalia. Ks. edellä kohta 1), 4), 5) ja 6).
- Nuorisovaltuusto, vanhusneuvosto ja kunnanosa-valtuustot lienevät hyviä keinoja lisätä osallistumista mutta vain sillä edellytyksellä, että ne voivat oikeasti päättää asioista oman budjettinsa puitteissa.
- Kunnalla on aina mahdollisuus järjestää kaikenlaisia asukas- ja käyttäjä-paneeleita, kuulemisia, toimikuntia, kansalaisraateja, vaikuttajaryhmiä, neuvottelukuntia jne., joten hallinnon perusrakenteen määrääminen kuntalaissa ei mitenkään estä innovatiivisuutta – pikemminkin päinvastoin. Ks. edellä kohta 1), 2) , 3) ja 8)

kunnan toimielinorganisaation ja johtamisen vaihtoehtoisista organisointitavoista (31,34 ja 38 §)

- Yhdistys kannattaa suoralla vaaleilla valittua pormestarimallia + poliittista kabinettia, eikä muita vaihtoehtoja. Kunnan hallinnollista perusrakennetta ei saa jättää poliittisen pelin nappulaksi.
- Samoin yhdistys kannattaa valiokuntatyypistä lautakuntajärjestelmää, jossa ovat jäseninä vain valtuutettuja ja varajäseninä varavaltuutettuja. Ks. edellä kohta 4) ja 5 ).

alueellisia toimielimiä koskevista ehdotuksista (37 §)

- Ehdotus on kannatettava, mutta on turhauttavaa kaikille, jos toimielimellä ei ole todellista valtaa taikka edes vaikutusvaltaa.

kuntastrategiasta (39 §)

- Kuten edellä on todettu, kuntastrategia on sinänsä hyvä asiakirja, mutta valitettavasti sen laatuvaatimuksia ei ole määritelty riittävän tarkasti lakiesityksessä. Muutoinkin erilaisten asiakirjojen, ohjelmien, strategioiden yms. hallinnollinen ja juridinen asema sekä hierakia ovat epäselviä. Ks. edellä kohta 2).

kunnanhallituksen ja kunnanhallituksen puheenjohtajan tehtävistä (40 ja 41 §), johtajasopimuksesta (43 §), omistajaohjausta ja kuntakonsernin johtamista koskevista ehdotuksista (6 §, 47–49 §)

- Koska yhdistyksen kannattamassa mallissa suoraan vaaleilla valittu pormestari on myös kunnanhallituksen puheenjohtaja, johtajasopimukseen ei ole tarvetta. Suoraan vaalilla valittua pormestaria ei voida erottaa luottamuspuolan perusteella.
- Kuten edellä on todettu, tässä pykälässä (40 §) on selkeästi ilmoitettava, mihin kuntalainen voi osoittaa kantelunsa, kun kunnanhallitus ei hoida tehtäviään, esimerkiksi pane täytäntöön valtuuston päätöksiä, ei noudata valtakunnallisia ympäristönsuojelunormeja tai valvo hallinnon laillisuutta.

Taho voisi olla esimerkiksi sisäministeri, koska alueelliset AVI- ja ELY-keskukset ovat liian lähellä valvottavia (vrt. Talvivaara ja Pohjois-Suomen ELY). Lakiin on otettava sanktiot. Törkeimmissä tapauksissa ilmoituksen voisi tehdä suoraan poliisille.

- Yhdistys kannattaa konserniyhtiöiden hallituksen jäsenten valitsemista suoralla kansanvaalilla. Kyseessä on puhdas henkilövaali, ja valinta tapahtuu äänimäärän mukaan tasavallan presidentin vaalin tapaan. Edellytyksenä olisi tiettyjä pätevyysvaatimuksia, kuten taloushallinnon ja toimialan tuntemus. Kaupunginhallituksen tai kaupunginhallituksen konsernijaos voi antaa ohjausta hallitusten jäsenille, mutta valtuustolla pitäisi olla vahvempi valta tässäkin suhteessa. Toisin sanoen kaikki taloudellisesti tärkeät asiat on käsiteltävä valtuustossa, kuten investoinnit ja niihin liittyvä velanotto. Konserniyhtiöiden hallituksiin ei voida valita luottamushenkilöitä, kaupungin johtavia virkamiehiä eikä kansanedustajia. Ks. myös edellä kohta 3) ja 4).

kuntien yhteistoimintaa koskevista ehdotuksista (8 luku)

- Kaikenlainen järkevä yhteistyö on tietenkin tarpeen, mutta esimerkiksi satamatoimintojen ja muiden teollisempien yhteishankkeiden, kuten yhteiset energialaitokset, ongelmana on ollut se, että sijoituspaikkakunta kerää yhteisöverot ja kiinteistöverot, eivätkä yhteistyökumppanit saa mitään. Tähän verotukselliseen ongelmaan pitäisi saada korjaus.
- Koska sote-uudistus on auki, on vaikeaa ottaa kantaa yhteistyön määrittelyihin, joissa korostetaan kuitenkin yhden kunnan velvoitetta hoitaa laakisääteisiä tehtäviä.

luottamushenkilöiden vaalikelpoisuuteen ehdotetuista muutoksista, erityisesti kunnanhallituksen osalta tytäryhteisöjen hallituksen jäseniä ja puheenjohtajistoja koskevista ehdotuksista (74 § 1 ja 4 mom.)

- Yhdistyksellä on Suomen vuonna 1990 ratifioiman Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6. artiklasta johdettu esteellisyyskäsitys, joka on paljon tiukempi kuin kotoperäisestä laista tulkittu esteellisyys ja vaalikelvottomuus.
- Kuten edellä on todettu, pysyvän esteellisyyden vuoksi eräiden ryhmien vaalikelpoisuutta tulee selkeästi rajoittaa. Ks. edellä kohta 7)

päätoimisten ja osa-aikaisten luottamushenkilön asemaa ja luottamushenkilön oikeutta

saada vapaata työstään koskevista ehdotuksista (81 ja 82 §)

- Esittämässämme mallissa ei ole päätoimisia luottamushenkilöitä, mutta osa-aikaisilla tulee ehdottomasti olla oikeus saada vapaata päätyöstään luottamustoimen hoitoon.

sidonnaisuuksien ilmoittamisesta (85 §)

- Yhdistys kannattaa sidonnaisuuksien ilmoittamista, mutta se ei riitä. Ks.

edellä kohta 7) ja 9).

kunnallisen puoluerahoituksen läpinäkyvyyttä koskevista ehdotuksista (19 § 2 mom. ja 83 § 3 mom.)

- Yhdistys vastustaa kunnallista puoluerahoitusta yhdenvertaisuusperiaatteen vastaisena. Ks. edellä kohta 9).

otto-oikeuden rajaamisesta kunnanhallitukselle (93 §)

- Yhdistys kannattaa asiaa mutta pitää olennaisena valtuuston vahvempaa oikeutta ottaa käsittelyynsä päätöksiä, joita lautakunnat tai kaupungin hallitus ovat tehneet.
- Valtuuston toimivallan siirto muille elimille ja viranhaltijoille tulee kieltää (92§). Ks. edellä kohta 1).

toimielinten sähköisiä päätöksentekotapoja koskevista ehdotuksista (99–101 §) sekä kunnan ilmoitusten, kunnan toimintaa koskevien tietojen ja pöytäkirjojen julkaisemisesta tietoverkossa (109 ja 110 §, 141 §)

- Yhdistys ei kannata minkäänlaisia ennen kokouksia suoritettavia päätöksentekomenettelyjä. Päätökset on tehtävä kokouksissa, ovat ne sitten sähköisiä tai tavanomaisia. Jos kunnan päätettäväksi jätettäisiin vielä, mitä asioita voidaan sopia ohi kokousten, liu'utaan täydellisen harmaan hallintomenettelyn alueelle. Tämäntyyppistä lainsäädäntöä ei saa missään tapauksessa hyväksyä.
- Julkiset kuulutukset ja ilmoitukset sekä asemakaavaluonnokset ja -ehdotukset kuuluvat tietoverkkojen lisäksi jokaisen kunnan pääkirjaston ilmoitustaululle (mahdollisesti myös sivukirjastojenkin) kuntainfopisteeseen, jossa ihmiset voivat tutustua asioihin ilman internetiä ja virka-ajan ulkopuolella. Ks. edellä kohta 9).
- Säännös kunnan omasta painetusta, joka talouteen jaettavasta tiedotuslehdessä on myös tarpeen. Ks. edellä kohta 9).

alijäämän kattamisvelvollisuudesta määrääjassa ja alijäämän kattamisvelvollisuuden ulottamisesta kuntayhtymiin (111 §)

- Yhdistys kannattaa tiukkaa taloudenpitoa, mutta ei esitetyn yksioikoisen "tasapainottamismenetelmän" avulla. Talousarviota voidaan tasapainottaa paperilla, kun tehdään tarkoituksellisesti alijäämäisiä, menoja vähäteleviä talousarvioita, jotka näyttävät tasapainoisilta tai jopa ylijäämäisiltä. Tämän jälkeen ryhdytään "paniikkisäästöön", joka väistämättä merkitsee kuntalaisten TSS-oikeuksiin puuttumista. Kunnan toiminnan järkevyyttä ja eri toimenpiteiden vaikutuksia kustannuksiin jossain toisessa hallintokunnassa ja budjettimomentilla on pystyttävä arvioimaan. Taloussuunnittelun tulee siis pitää sisällään ulkopuolisen arvion siitä, miten jon-

kin "säästö" jossakin saattaa aiheuttaa suuremmat kustannukset jossakin toisessa kustannuspaikassa. Voitaisiin myös harkita kuntatalouden arviointiosaston perustamista Valtiontalouden tarkastusvirastoon. Ks. myös edellä kohta 9).

erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan ja kuntayhtymän arviointimenettelyistä (119 ja 120 §)

- Yhdistyksellä ei ole kommentoitavaa tähän.

tarkastuslautakuntaa koskevista ehdotuksista (122 §) ja tilintarkastuksesta (123 §)

- Yhdistyksen näkemyksen mukaan tarkastuslautakunnan jäsenten tulee olla valtuutettuja ja varavaltuutettuja. He eivät saa olla kunnan tai kuntakonsernin palveluksessa eivätkä kaupunginhallituksen jäseniä. Ks. edellä kohta 5).
- Tarkastuslautakunnan pitää pystyä arvioinnin kautta puuttumaan myös operatiiviseen toimintaan. Jos esimerkiksi potilaita juoksutetaan eri yksiköissä, mikä on huonoa palvelua ja kallista kunnalle, siihen on puututtava.
- Yhdistys ei ymmärrä, miksi kunnan olisi valittava tilintarkastajaksi yhteisö eli yhtiö eikä yksittäinen JHTT-tilintarkastaja tai kaksi ja heille varatarkastajat. Kenen liiketoimien edistämisestä on kysymys? Lakiehdotus on muutoin täynnä löysiä ja joustavia säännöksiä, mutta tilintarkastusta näytetään ohjattavan tietyille yhteisöille jopa kilpailusäännösten vastaisesti. Yhtiöiden tilintarkastuksen voi edelleenkin suorittaa HTM- tai KHT- tilintarkastaja.

tarkastuslautakunnan ja tilintarkastajien tietojensaantioikeudesta (125 §)

- Tarkastuslautakunnalla ja tilintarkastajilla pitää olla mahdollisimman laaja tietojensaantioikeus.

kunnan toimintaa markkinoilla koskevista ehdotuksista, kuten kunnan myöntämien lainojen, takausten sekä vakuuksien rajoittamisesta, kunnan kiinteistön luovutuksesta ja julkisen palvelun velvoitteesta (15 luku)

- Kohtaan on vaikeaa ottaa kantaa mm. siksi, että sote-uudistus on kesken. Yleisesti ottaen yhdistys on sitä mieltä, että TSS-oikeudet ovat julkisen vallan vastuulla, joten terveys-, koulutus- ja sosiaalipalvelut tulee pääasiassa tuottaa julkisesti. Tällöin ei tietävästi synny markkinoita, joiden vuoksi terveys-, sosiaali- ja peruskoulutuspalvelut pitäisi yhtiöittää. Palveluja yksityistettäessä niiden hinnat tutkimusten mukaan nousevat (voittomarginaalit sisällytetään hintoihin), mikä johtaa pienituloiset ja köyhät entistä vaikeampaan asemaan.
- Yhdistys vastustaa kunnan oikeutta antaa lainaa, vakuuksia ja takauksia konserniyhtiöiden ulkopuolisille yhtiöille millään perusteella. Ks. edellä kohta 9).
- Kiinteistön luovutuksen ja vuokraamisen osalta säännöstöön on lisättävä,



että kunta voi luovuttaa kiinteistöjä alle markkinahinnan yleishyödylliselle yhteisölle, joka esimerkiksi haluaa peruskorjata ja restauroida kulttuuri-historiallisesti arvokkaan rakennuksen ja pelastaa kaupungille ”turhan” rakennuksen. Samoin kunta voi vuokrata yleishyödyllisille yhdistykselle tiloja kuntalaisten harrastus- ja kulttuuritoimintaa varten omakustannus-hintaan, mikä on osa sosiaalisen pääoman ja kansanterveyden edistämistoimintaa. Kuntalaiset ovat maksaneet mainitut kiinteistöt ja rakennukset jo kertaalleen, joten heillä on oltava myös oikeus saada ne julkiseen käyttöön. Ks. edellä kohta 11).

lakiluonnoksen rakenteesta ja siirtymäsäännöksistä

- Lakiluonnos on liian puitelakimainen eikä anna kuntalaisille tarpeeksi turvaa laillisesta ja asiallisesta hallintomenettelystä. Se ei anna kuntalaisille perustuslakiin pohjautuvaa todellista vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuutta.
- Toivottavaa olisi uudelleenvalmistelu, jossa kuullaan kuntien jäsenten, kuntalaisten, erilaisten kunnissa toimivien kansalaisjärjestöjen, kuten kaupunginosayhdistysten, sosiaali- ja terveysjärjestöjen sekä kulttuurijärjestöjen yms. ääntä. Nykyinen lakiehdotus on laadittu virkamiesten, johtavien poliitikkojen ja makrotalouden ehdoilla, ei perustuslain 121 §:n demokraattisessa hengessä.

Turussa 26.8.2014

Pauliina de Anna  
puheenjohtaja

Maarit Nermes  
varapuheenjohtaja